

Individu, Salut i Societat

Codi: 42285
Crèdits: 15

Titulació	Típus	Curs	Semestre
4313223 Història de la Ciència: Ciència, Història i Societat	OT	0	2

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Professor/a de contacte

Nom: Jorge Molero Mesa

Correu electrònic: Jorge.Molero@uab.cat

Equip docent

Annette Mulberger

Jon Arrizabalaga Valbuena

Isabel Jiménez Lucena

Andrea Graus Ferrer

Sara Lugo Márquez

Álvaro Girón

Silvia Cora Levy Lazcano

Monica Balltandre Pla

Elena Fernández García

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Equip docent extern a la UAB

Andrea Graus Ferrer

Isabel Jiménez Lucena

Jon Arrizabalaga

Álvaro Girón

Prerequisits

No hi ha prerequisits

Objectius

El mòdul aborda de manera crítica l'estudi històric dels processos de medicalització i psicologització (materials i simbòlics) ocorreguts en el món occidental, amb especial atenció al període contemporani. A través de l'estudi de les categories de classe, gènere i raça, s'identifiquen els diferents agents, processos socials i mecanismes institucionals que han intervingut en aquests processos com a eix central de la modernitat. Així

mateix, es valoren les conseqüències del procés de medicalització i psicologització pel que fa a la legitimació del control social, la percepció de la salut i la malaltia i l'autopercepció de la dualitat ment-cos. Finalment, a través de l'anàlisi de les relacions de poder / saber subjacents en aquests processos s'assenyalen els factors que van permetre a les ciències biomèdiques convertir-se en una de les àrees de coneixement amb major influència per justificar la jerarquització i desigualtat humanes.

Competències

- Demostrar un coneixement avançat i rigorós de l'evolució de la ciència al llarg de la història.
- Demostrar una cultura històrica sòlida per ubicar amb precisió els grans esdeveniments del passat: autors, teories, experiments, pràctiques, etc. i les etapes d'estabilitat i de transformació.
- Desenvolupar una narrativa històrica original i interdisciplinària, que integri la cultura humanística i la científica.
- Treballar de manera autònoma, resoldre problemes i prendre decisions amb propostes innovadores.
- Treballar en equip, amb capacitat de lideratge i iniciativa, de manera interdisciplinària.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar el paper de la salut pública en les polítiques dels estats europeus dels segles XVIII i XIX.
2. Analitzar les conseqüències del procés de medicalització i psicologització quant a la legitimació del control social, la percepció de la salut i la malaltia i l'autopercepció.
3. Analitzar les pràctiques psicològiques en diferents moments històrics.
4. Apreciar l'abast de la tecnologia psicològica en la regulació social.
5. Comparar casos en què el gènere hagi jugat un paper històricament rellevant en la definició de patologies i la producció i aplicació del coneixement científicomèdic en diferents contextos.
6. Comparar visions positives i crítiques sobre psicologia com a projecte científic.
7. Comprendre els determinants polítics, econòmics i socials en el desenvolupament de la salut pública europea.
8. Entendre els biaixos de gènere en la medicina científica occidental i comprendre la manera com la medicina ha contribuït a la configuració (elaboracions i reelaboracions) dels sistemes de relacions de gènere.
9. Explicar el canvi de visió sobre la subjectivitat i la possibilitat d'una ciència de la ment en els segles XIX i XX.
10. Fer una crítica de la tendència a codificar problemes socials en termes patològics.
11. Identificar els canvis i permanències en les formes i els continguts del procés de medicalització i psicologització i el paper que hi han jugat els sistemes de gènere, de classe i racials.
12. Identificar els diferents agents, processos socials i mecanismes institucionals que han intervingut en els processos de medicalització i psicologització.
13. Identificar i problematitzar els processos de medicalització i psicologització (materials i simbòlics) en els seus contextos històrics com un aspecte central de la modernitat.
14. Interpretar el procés de medicalització i psicologització com una part fonamental del procés de civilització, racionalització i disciplinament social de les classes populars.
15. Reconèixer les vies de demarcació i interacció entre ciència psicològica i societat.
16. Relacionar la significació política de les malalties col·lectives entre la classe obrera amb els programes sanitaris intervencionistes de la medicina social.
17. Treballar de manera autònoma, resoldre problemes i prendre decisions amb propostes innovadores.
18. Treballar en equip, amb capacitat de lideratge i iniciativa, de manera interdisciplinària.
19. Valorar el paper de la ciència i la tecnologia en el procés de medicalització.

Continguts

El mòdul s'estructura en dos blocs que s'impartiran de manera simultània

Presentació del mòdul. Medicalització i psicologització

Bloc 1. Individu, ment i societat en la història de les ciències humanes

- I.1. Historiar al subjecte I.
  - I.2. Historiar al subjecte II.
  - I.3. Historiar al subjecte III.
  - II.1. Ciència i pseudociència: les investigacions psíquiques.
  - II.2. Geni i Intel·ligència: els nens prodigi.
  - III.1. Història contemporània de les dones i gènere I.
  - III.2. Història contemporània de les dones i gènere II.
  - IV.1. Civilitzar l'inconscient: psicoanàlisi i higiene mental.
  - IV.2. Civilitzar l'inconscient: psicoanàlisis i dret.
  - V.1. La medicació de la ment: antropometria i psicologia diferencial.
  - V.2. La medicació de la ment: els usos dels tests psicològics.
  - VI.1. Els ésser humans com a objecte de recerca mèdica: els experiments inoculats de ETS a poblacions vulnerables.
  - VI.2. El moviment de pacients en perspectiva històrica: la rebel·lió de les dones amb càncer de mama.
  - VII. Sessió final de síntesi.
- Bloc 2. El procés de medicalització. Discursos científics i percepcions socials
- Introducció. Salut, cultura i medicalització.
- I. La salut pública i el procés demedicalització (segles XVIII-XIX)
    - 1.1. De la malaltia individual a la salut col·lectiva.
    - 1.2. La salut pública, l'ambientalisme hipocràtic i la "Idea Sanitària".
    - 1.3. La tecnologia i la ciència en la medicina: el laboratori i el procés de medicalització.
    - 1.4. Medicina i farmàcia: monopolització de sabers i marginació professional.
    - 1.5. La colonialitat del poder científic: la medicina al Protectorat espanyol del Marroc.
  - II. El procés de medicalització en la societat de classes
    - 2.1. Medicina social, classe obrera i revolució. Estratègies d'intervencionisme mèdic en la qüestió social.
    - 2.2. La construcció de la cultura de la salut: l'*Homo hygienicus* i els processos civilitzatoris.
    - 2.3. Les teories evolucionistes i el procés de medicalització.
    - 2.4. La medicalització del delictes i els seus crítics.
  - III. La qüestió del gènere en els processos de medicalització
    - 3.1. Elements que integren els sistemes de gènere: simbolisme de gènere, estructura de gènere i gènere individual.
    - 3.2. La generització de la ciència i la medicina.
    - 3.3. Les dones com a agents i objectes de (des)medicalització.

3.4. Mitjans de comunicació, gènere i medicalització.

Metodologia

La metodologia docent combina les sessions presencials (seminaris, classes magistrals, comentari de textos, cinefòrum ...), les lectures dels estudiants i la realització i presentació d'un treball de curs. S'utilitzarà la plataforma Campus Virtual de la UAB per a la comunicació i intercanvi entre els participants del mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Sessions teòriques i pràctiques sobre els continguts del mòdul	94	3,76	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19
Tipus: Supervisades			
Tutories de suport per a la comprensió de la matèria i desenvolupament dels objectius	64	2,56	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19
Tipus: Autònomes			
Estudi individual, consulta de la bibliografia, preparació dels temes, resolució de problemes i realització de treballs	198	7,92	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19

Avaluació

La nota final del mòdul és conjunta. D'una banda es té en compte amb un 20% l'assistència continuada i la participació de cada alumne/a a classe en els debats sobre les lectures que es realitzen a l'aula. El 50% de la nota ve donada per la realització d'un treball escrit. El 30% restant resultarà de la defensa oral d'aquest treball.

En cas que les activitats i proves de l'assignatura no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-ne la ponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de TEAMS, etc. El professor o professora vetllarà perquè l'estudiant hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència i participació activa en classe i seminaris	20%	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19
Defensa oral del treball/s	30%	3	0,12	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19
Entrega d'informes/ treballs escrits	50%	16	0,64	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19

Bibliografía

- BARRAL, Mª José, *et al.* (1999) *Interacciones ciencia y género. Discursos y prácticas científicas de mujeres*, Barcelona, Icaria.
- BARRÁN, J. P. *et al.* (1993) *La medicalización de la sociedad*. Montevideo, Ed. Nordan-Comunidad-Inst. Goethe de Montevideo.
- BYNUM, C. W. (1995). Why All the Fuss about the Body? A Medievalist's Perspective, *Critical Inquiry*, 22, 1-33.
- CAMPOS, R.; MARTÍNEZ PÉREZ, J. & HUERTAS, R. (2000). *Los ilegales de la naturaleza. Medicina y degeneracionismo en la España de la Restauración (1876-1923)*. Madrid: CSIC.
- CARSON, J. (2007). *The measure of merit*. Princeton University Press.
- CRANE, T. & PATTERSON, S. (2000). *History of the Mind-Body Problem*. London: Routledge
- CUNNINGHAM, A.; ANDREWS, B. (Eds.) (1997) *Western Medicine as Contested Knowledge*. Manchester, Manchester University Press.
- DESCARTES, R. (1641/1996): *Meditations on First Philosophy*, transl. by J. Cottingham. Cambridge, chap. II and VI
- ELIAS, N. (1987) *El proceso de la civilización. Investigaciones sociogenéticas y psicogenéticas*, México-Madrid-Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica
- FRIEDEN, T. & COLLINS, F. (2010). Intentional infection of vulnerable populations in 1946-1948, American Medical Association.
- HARAWAY, D. J. (1995) *Ciencia, ciborgs y mujeres: la reinención de la naturaleza*, Madrid, Cátedra.
- HARDING, S. (1995) *Ciencia y feminismo*, Madrid, Ediciones Morata.
- HATFIELD, G. (1995): Remaking the Science of the Mind. *Inventing Human Science*. Hg. von C. Fox, R. Porter & R. Wokler. Berkeley, 184-231.
- HORWITZ, A. y WAKEFIELD, J. *The loss of sadness: How psychiatry transformed normal sorrow into depressive disorder* (New York: Oxford University Press, 2007).
- HUERTAS, R.; CAMPOS, R. (1992) (eds.) *Medicina social y clase obrera en España*. 2 vols., Madrid, Fundación de Investigaciones Marxistas.
- HUERTAS, R. (1998). *Clasificar y educar. Historia natural y social de la deficiencia mental*. Madrid: CSIC.
- JACKSON, S. W. (1999). *Care of the psyche: a history of psychological healing*. London: Yale University Press.
- JONES, J. (1993). The Tuskegee syphilis experiment. A Moral Astigmatism. En: S. Harding (Ed.) *The "racial" economy of science: Toward a democratic future* (pp. 276-286). Bloomington-Indianapolis: Indiana University Press.
- KANT, I. (1786): *Metaphysical Foundations of Natural Science*. In: Kant, I. (2002): *Theoretical Philosophy after 1781*, ed. H.E. Allison and P. Heath. Cambridge, pp. 183-187.
- KELLER, E. F. (1991) *Reflexiones sobre género y ciencia*, Valencia, Edicions Alfons el magnánim.
- KITANAKA, J. *Depression in Japan: Psychiatric Cures for a Society in Distress* (Princeton: Princeton University Press, 2011).

KLEINMAN, A. y GOOD, B., eds., *Culture and depression : studies in the anthropology and cross-cultural psychiatry of affect and disorder* (Berkeley: University of California Press, 1985).

KLIBANSKY, R., PANOFSKY, E., [SAXL, F.](#), *Saturno y la melancolía: estudios de historia de la filosofía de la naturaleza, la religión y el arte* [1964], trad. B. Fernández-Campoamor (Madrid, Alianza, 1991, reed. 2011).

LABISCH, A. (1992) *Homo Hygienicus. Gesundheit und Medizin in der Neuzeit*. Frankfurt., Campus Verlag.

MIGNOLO, W. (2003) *Historias locales, diseños globales: colonialidad, conocimientos subalternos y pensamiento fronterizo*. Madrid, Akal.

PORTER, D. (1999) *Health, Civilization, and the State. A History of Public Health from Ancient to Modern Times*. London, Routledge.

RICHARDS, R. (1987). [Darwin and the emergence of evolutionary theories of mind and behavior](#). Chicago: University of Chicago Press.

RODRÍGUEZ OCAÑA, E. (1992) *Por la Salud de las Naciones. Higiene, Microbiología y Medicina Social*. Madrid, Editorial Akal.

RODRÍGUEZ OCAÑA, E. (2005) *Salud pública en España. Ciencia, profesión y política, siglos XVIII-XX*. Granada, Editorial Universidad de Granada.

SCHIEBINGER, L. (2004) *¿Tiene sexo la mente? Las mujeres en los orígenes de la ciencia moderna*, Madrid, Cátedra. Smith, R. (1997). *The Norton History of the Human Sciences*. New York: Norton

STUCHTEY, B.(Ed.) (2005) *Science across the European Empires, 1800-1950*. Oxford, Oxford University Press.

STAROBINSKI, J. (2012). *L'Encre de la mélancolie*. Paris: Editions du Seuil.

STURM, T. & ASH, M. (2007). *Psychology's territories: historical and contemporary perspective from different disciplines*. Mahwah: Lawrence Erlbaum.